

Аннотация. В статье проведен анализ психолого-педагогической, методической литературы по теме исследования, проанализированы определения зарубежных и отечественных ученых к основным понятиям исследуемой проблемы. Автором дано определение понятию "формирование ценностного отношения к профессиональной деятельности будущих учителей", раскрыто его сущность и состав компонентов. В результате анализа опыта преподавателей вузов и работы учителей общеобразовательных школ разработана модель формирования ценностного отношения к профессиональной деятельности будущих учителей. Модель состоит из 5 блоков: концептуального, целевого, содержательно-деятельностного, оценочного, результативного блока. Структура ценностного отношения будущих учителей к профессиональной педагогической деятельности разделена на следующие компоненты: ценностно - мотивационный; когнитивно-операционный; организационно – деятельностный; рефлексивно-оценочный; эмоционально-волевой. В статье определены принципы организации процесса формирования ценностного отношения к профессиональной деятельности будущих педагогов. Разработана методика формирования ценностного отношения к профессиональной деятельности будущих учителей. Также показаны результаты педагогического эксперимента, его качественные и количественные данные. Приведены средние показатели каждого компонента ценностных отношений к профессиональной деятельности студентов в экспериментальной и контрольной группах (результаты констатирующего и формирующего этапов эксперимента). Сделаны выводы по исследованию, даны рекомендации.

Ключевые слова: будущий учитель, профессиональная деятельность, ценностные отношения, вуз, формирование.

ӨОЖ: 378.147

<https://vestnik.oqmpu.kz/kk>

МҒТАР: 14.35

БОЛАШАҚ МҰҒАЛІМДЕРДІ МЕКТЕПТЕГІ ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ІС-ӘРЕКЕТКЕ ДАЯРЛАУ

МҰСАБЕКОВА Г. Т. – п.ғ.д., профессор, Оңтүстік Қазақстан мемлекеттік педагогикалық университеті, Шымкент/Казахстан, ORCID:<https://orcid.org/0000-0002-3727-7682>, e-mail:gulnar.hanum22@mail.ru

Аңдатпа. Студенттердің педагогикалық университетте әртүрлі пәндер бойынша оқу процесінде алған ғылыми-теориялық білімдерінің байланысы туралы айтылған, бірақ олардың кәсіби іс-әрекеті процесінде оқытушының студенттермен шығармашылық қарым-қатынасы туралы аз жазылған. Мақалада қарастырылып отырған мәселе бойынша отандық және шетел ғалымдарының еңбектері талданған. Сонымен қатар, оқушылардың шығармашылық қабілетін қалыптастырудағы оқытушы қызметінің жүйелік-функционалдық моделі берілген. Оқушылардың шығармашылық қабілетін қалыптастыру критерийлері, көрсеткіштері, деңгейлері берілген. Тәжірибелік бөлімінде студенттердің шығармашылық қабілетін қалыптастыру әдістемесі ұсынылған. Бұл модель болашақ мұғалімдердің тұлғалық және кәсіби құзыреттілігін одан әрі жетілдіру мен өзбетінше дамытуды көздейді. Жоғары курс студенттеріне "Заманауи мектептегі болашақ мұғалімнің шығармашылық қызметі" атты элективті курс ұсынылған. Арнайы курс 45 сағатқа есептелген, оның ішінде: дәрістер - 15 сағат, семинарлар— 15 сағат, практикалық сабақтар - 15 сағат. Мектепте болашақ мұғалімдердің шығармашылық іс-әрекетке дайындығын қалыптастыру мәселесі әлі де жеткілікті зерттелмегенін айта кету керек. Сонымен, педагогикалық жоғары оқу орындарындағы оқу процесін талдау бұл мәселеге тиісті көңіл бөлінбегендігі туралы қорытынды жасауға мүмкіндік береді. Мақаланың мақсаты – болашақ мұғалімдердің мектептегі шығармашылық іс-әрекетке дайындық деңгейін анықтау және оның авторлық әдістемемен орындалуын қамтамасыз ету.

Кілт сөздер: шығармашылық, шығармашылық белсенділік, болашақ мұғалім, шығармашылық әрекет, шығармашылық әрекетке дайындау.

Кіріспе. Болашақ мұғалімдерді шығармашылық іс-әрекетке дайындау білім алушылардың білім, білік және дағды сапасын арттырудың тиімді құралдарының бірі болып табылады. Шығармашылық жаңа көзқарасты, жаңа шешімді, жаңа тәсілді қамтиды. Бұл мінез-құлықтың, қабылдау мен ойлаудың әдеттегі схемалары мен стереотиптерінен бас тартуға дайындық, өзін-өзі өзгертуге дайындық. Шығармашылық - әлемге жаңа нәрсе әкелу, белгілі бір бірегейлікті жүзеге асыру, бұл шығармашылық әрекет. Қазіргі философиялық сөздікте шығармашылық "жаңа объектілер мен қасиеттерді, мінез-құлық пен қарым-қатынас

схемаларын, жаңа бейнелер мен білімдерді құратын адамның іс-әрекеті" ретінде қарастырылады. Сонымен, шығармашылық процесті трансценденцияға апаратын жол ретінде елестетуге болады. ...

Шығармашылық іс-әрекеттің нәтижелері сондай-ақ бірқатар мынадай психологиялық және әлеуметтік факторларға байланысты: жұмысқа деген құштарлық, оның маңыздылығы, шарттары. Олар А. Пуанкаре, Я. Парандовский және т.б. шығармаларында қарастырылады. Көркем, ғылыми және техникалық шығармашылыққа мүмкіндік беретін өмір. Осы тұрғыдан алғанда, бізді қоршап тұрған және адамның қолымен жасалған барлық нәрсе, табиғат әлемінен айырмашылығы, бүкіл мәдениет әлемі - бұл қиялға негізделген адамның қиялы мен шығармашылығының жемісі.

Көптеген ғалымдар педагогикалық кәсіп пен педагогикалық шеберлікті тек жеке-жеке деңгейде игеруге болатындығын атап көрсетеді. Біздің ойымызша, педагогикалық білім берудің қазіргі құрылымы шығармашылық тұлғаны қалыптастыру үшін кәсіби сапаны ескеруі керек. Бүгінгі таңда ЖОО алдында болашақ мұғалімдерді оқыту мен тәрбиелеудің жаңа технологияларына қайта бағдарлау міндеті тұр. Білім берудің педагогикалық процесті ізгілендіру, саралау және дараландыру, интеллектті, шығармашылық принциптерді көтеру бағытындағы түбегейлі бағыты, біздің ойымызша, ЖОО қабырғаларында орынды және қажет. Студенттің тұлғасы арқылы оқушының жеке басын көруге болады, өйткені шығармашылық жеке тұлғаны әлеуметтік құндылықтарға тәрбиелеу мен оқытуды қамтиды. Біз шығармашылық мәселелерді шеше білу мұғалімнің дайындығына негізделуі керек екеніне сенімдіміз. Біздің ойымызша, "кәсіби іс-әрекетке дайындық" компонентінде оның барлық құрамдас бөліктері ерекшеленеді: қызметтің барлық әдістері мен тәсілдерін меңгеру, техникалық әдістерді меңгеру, тәсілді меңгеру (ғылымды, өнерді ұйымдастыру тәсілі), шеберлік, тілдің экспрессивтілік құралдарын пайдалану еркіндігі, "қолөнер" ұғымының процесі мен мәнін білу (сөздің жақсы мағынасында). Осылайша, шығармашылық дизайнды білдіру еркіндігін қамтамасыз ететін қолөнерсіз шығармашылық мүмкін емес. Мұғалімнің университет қабырғасында шығармашылық іс-әрекетке дайындығы үшін болашақ мұғалімдермен оқытушының өнімді және шығармашылық қызметінің атмосферасын құру маңызды фактор болып табылады.

Қазіргі жағдайда, адам факторы проблемасы анағұрлым маңызды болған кезде, болашақ мұғалімнің пәндік-трансформациялық іс-әрекеттің субъектісі ретінде қалыптасуының дидактикалық жолдарын, шарттары мен құралдарын зерттеу әсіресе өзекті болып табылады. Қатаң нарықтық қатынастар жағдайында болашақ мұғалімдерге қойылатын талаптардың артуы және күрделенуі олардың теориялық және практикалық дайындығының артуын анықтайды. Болашақ мұғалім жоғары педагогикалық мектеп оқытушыларының сабақтарында оқу процесінің міндеттерін жүзеге асырудағы шынайы шеберліктің үлгілерін ғана емес, сонымен қатар мұғалімнің әр студентке деген қамқорлығының, оның бағдарламалық материалды игерудегі жетістіктері мен сәтсіздіктерінің тұрақты мысалы ретінде көруі заңды болып көрінеді. Болашақ мұғалімдерді шығармашылық іс-әрекетке дайындау оқушылардың білім, білік және дағды сапасын арттырудың тиімді құралдарының бірі болып табылады.

Қазіргі философиялық сөздікте шығармашылық "жаңа нысандар мен қасиеттерді, мінез-құлық пен қарым-қатынас заңдылықтарын, жаңа образдар мен білімдерді құратын адамның әрекеті" ретінде қарастырылады[1].

В.А. Кан –Калик, Н.Д.Никандров[2], Е.Ешенкулова [3], В. И. Загвязинский[4], Ю. Л. Львова[5], В. Н. Шадриков[6] және т. б. шығармаларында негізінен педагогикалық процеске қатысушылар арасындағы шығармашылық қарым-қатынас мәселелері қарастырылды. Біздің зерттеу тақырыбымызға ең жақын - Е. П. Белозерцевтің жұмысы[7], онда білім беруді қайта құру жағдайындағы мұғалімдердің мәселелері қарастырылады, педагогикалық білім беру жүйесіндегі қайшылықтар мен оның кемшіліктері талданады.

С. Б. Бегалиева қазіргі педагогикалық технологиялар арқылы болашақ мұғалімдердің шығармашылық белсенділігін қалыптастыру керек деп санайды [8].

Г.Т. Мұсабекова шығармашылықтың нәтижесі педагогикалық процеске инновацияны енгізу болып табылады дейді[9,10].

Бүгінгі студент ертеңгі мұғалім ретінде бүгін және ЖОО қабырғасында болашақ кәсіби қызметінде шығармашылық жұмысқа дайын болуы тиіс.

Шығармашылық іс-әрекет – жаңа нәрсені жасауға бағытталған іс-әрекет. Адам іс-әрекетінде екі түрлі белсенділік орын алады:

- қайта жаңғырту (репродуктивті), бұл ес процессімен тығыз байланысты — өткен тәжірибені салыстырмалы түрде айнытпай қайталау;

- шығармашылық – алдыңғы тәжірибені негіз ретінде ала отырып жаңа бейнелер, заттар немесе әрекеттер жасау.

Шығармашылық іс-әрекет адамды болашаққа бағытталған, өмір сүріп отырған ортасын өзгерте алатын жан етеді. Шығармашылық – таңдаулы адамдар, даңышпандар мен таланттыларға ғана тиесілі емес, ол адам қиялдап, құрастырып, өзгертіп және жаңа нәрсе жасауға қабілетті жердің барлығында бар болады.

Шығармашылық тұлға тәуекелге дайын болу, пайымдаудың тәуелсіздігі, импульсивтілік, танымдық "ұқыптылық", сыни пікірлер, өзіндік ерекшелік, қиял мен ойдың батылдығы, эзіл сезімі және эзіл-оспақ бейімділігі және т.б. сияқты белгілермен сипатталады. Қазіргі заманғы "шығармашылық тұлға" ұғымы шығармашылыққа, мотивациялық және шығармашылық белсенділікке тұрақты, жоғары деңгейлі назар аударумен сипатталатын жеке тұлға түрін білдіреді. Шығармашылық табандылыққа, шыдамдылыққа негізделген деп санаймыз. Сондықтан ақыл-ойдың тазалығы үшін шабыттың алғашқы жарқылында импровизацияға назар аудару керек.

Студенттердің іс-әрекетіндегі шығармашылық элементтерін ажырата білуге болатын белгілер:

1) қызмет нәтижесі (өнімі) бойынша;

2) оның жүру тәсілі бойынша (процесс). Оқу іс-әрекетінде студенттер шығармашылығының элементтері, ең алдымен, оның мынадай ерекшеліктерінен көрінеді, атап айтқанда: мәселені көре білу, стандартты емес жағдайларда нақты практикалық және оқу мәселелерін шешудің жаңа тәсілдерін табу.

Теориялық материалды зерттеу барысында оқытушы көптеген дидактикалық және қосымша материалдардың ішінен шәкірттерінің шығармашылық принциптерінің дамуына ықпал ететін тапсырмаларды таңдауы керек. Теориялық материалды, әдетте, мұғалімдер көрнекілік, басқа көмекші көздерден алынған хабарламалар сияқты басқа аспектілерде жинақтайды. Бұл ретте оқушылардың танымдық және шығармашылық әлеуеті артады.

Зерттеу әдістері. Зерттеудің теориялық және әдіснамалық негізін қызметтің жалпы теориясының ережелері (Л. С. Выготский, Б.Г. Ананьев, А. Н. Леонтьев, С. Л. Рубинштейн және т.б.); мұғалімді кәсіби даярлау тәсілдерінің тұжырымдамалық идеялары: жүйелік тәсіл (Б.Г. Ананьев, В. И. Загвязинский, М.Сарыбеков, М.Сыдыкназаров, К. Ыбыраимжанов және т. б.); іс-әрекет тәсілі (Л.С. Выготский, П.Я. Галперин, А.Н. Леонтьев және т. б.); тұлғаға бағытталған тәсіл (И.А. Зимняя, В. В. Сериков және т. б.); құзыреттілік тәсіл (А.К. Маркова, Э.Ф. Зеер, А.П. Тряпицина және т.б.); білім алушылар тұлғасының шығармашылық әлеуетінің дамуын көрсететін зерттеулер (Е.Е. Адакин, Крачфилд, А. М. Матюшкин, М.И. Махмутов, В.Ф. Овчинников, К. В. Петров, В.Г. Рындак) және т. б. құрады.

Зерттеу барысында келесі әдістер қолданылды: тақырып бойынша философиялық, педагогикалық, психологиялық, әдістемелік әдебиеттерді талдау; синтез; нақтылау; жалпылау; аналогия әдісі; модельдеу; сауалнама; сұхбат; тестілеу; тапсырмалар мен тапсырмалар әдісі; ЖОО жұмыс тәжірибесін, нормативтік және оқу-әдістемелік құжаттаманы зерделеу;

педагогикалық бақылау; педагогикалық эксперимент; математикалық статистика және нәтижелерді графикалық бейнелеу әдістері.

Талдау мен нәтижелер. Болашақ мұғалімдердің шығармашылық іс-әрекетке дайындық деңгейін анықтау үшін біз деңгейлердің келесі градациясын негізге алдық: интуитивті, репродуктивті, репродуктивті-шығармашылық және шығармашылық. Студенттердің мектептегі шығармашылық іс - әрекетке дайындығының нақты жағдайын зерделеу кезінде біз бөлінген деңгейлердің әрқайсысында зерттелетін дайындық белгілерінің пайыздық құрамын анықтаймыз: шығармашылық деңгей - 20 белгі-100 %; репродуктивті - шығармашылық - 15 белгі - 75 %; репродуктивті - 9 белгі - 45 %; интуитивті-3 белгі-15 %. Болашақ мұғалімдер үшін шығармашылықты дамытудың бірінші кезеңі теориялық білімнің берік негізін құру үшін "Педагогика" пәнін зерттеуді бастау керек. Әсіресе, осы мәселенің шығармашылық жағына назар аудару керек.

Пәнді өз бетінше зерттеудегі студенттің ақыл-ой әрекеті қатаң түрде шығармашылыққа бағытталған: мәселе қойылады - оқу тапсырмасы немесе оқу сұрақтары, әдебиеттер ұсынылады, жауапты өз бетінше іздеу ынталандырылады.

Осылайша, мәселелерді шешу, проблемалық сұрақтарға жауап іздеу және табу, кейінгі оқу мақсаттары студенттің күнделікті өмірі мен қызметін педагогика теориясын өмір шындығына қолдану үшін өзіндік шығармашылық полигонға айналдырады.

Танымдық іс - әрекеттің шығармашылық жағдайларын қамтамасыз ету үшін психологиядан белгілі шығармашылықты дамыту әдістерін қолдану қажет - идеяларды қалыптастыру, идеяларды таңдау үшін ми шабуылы әдісі; синектика, төрт әдіс негізінде ұжымдық ойлау әрекетін ұйымдастыру әдісі: мәселені оның қалай берілгенін қарастыру; айқын шешімнен бас тарту; бірдеңеге тікелей ұқсастық жүргізу; проблеманы жалпы түрде тұжырымдау. Оқытудың дәстүрлі емес әдістері мен формаларын қолданған жөн: модельдеу, рөлдік ойындар, микрожаттығулар. Студенттің жеке-жеке іс-әрекеті олардың өзіндік ойлауының дамуына, әр түрлі педагогикалық мәселелердің шешімін табуға ықпал етеді.

Мұғалімнің студенттердің шығармашылығын қалыптастыруға дайындығын анықтау үшін біз келесі деңгейлерді негізге алдық: жоғары, орта, төмен. Мұғалімнің студенттердің шығармашылығын қалыптастыруға дайындық деңгейін анықтау үшін критерийлер ретінде біз конструктивті, ұйымдастырушылық, коммуникативті-ынталандырушы, ақпараттық-оқыту психологиялық-педагогикалық әдістері мен оқу процесінің шарттарын алдық. Зерттелетін дайындық тенденциясын ашатын негізгі өлшемдер мен көрсеткіштерге біз 4 критерий мен 19 индикаторды жатқыздық (1-кесте).

Кесте 1. Студенттердің шығармашылығын қалыптастыру бойынша оқытушы қызметінің жүйелік-функционалдық моделі

Критерийлер	Көрсеткіштер	Деңгейлер		
1.Конструктивті психологиялық-педагогикалық тәсілдер және оқыту шарттары	1.1. Пән бойынша білім мазмұнының практикалық ғылыми, әлеуметтік, дүниетанымдық маңыздылығын ашады			
	1.2. Алдағы бірлескен оқу қызметінің мақсаттарын талқылауға және түсіндіруге қатысады			
	1.3.Студенттермен педагогикалық қарым-қатынас кезінде пәннің ерекшелігін ескереді.			
	1.4. Студенттерді педагогикалық пәндерді меңгеруге қызықтырады.			

2. Ұйымдастырушылық психологиялық-педагогикалық тәсілдер және оқыту процесінің шарттары	2.1. Бірлескен оқу қызметінің жоспарын әзірлейді.			
	2.2. Әр студентке жеке көзқарасты жүзеге асырады, онда педагогикалық қызметтің тең құқықты тақырыбын таниды.			
	2.3. Студенттерге оқу құралдарын еркін таңдауға мүмкіндік береді			
	2.4. Студенттердің оқу қызметін шебер ұйымдастырады.			
3. Коммуникативтік-ынталандырушы психологиялық-педагогикалық тәсілдер және оқыту процесінің шарттары	3.1. Студенттердің мамандыққа шығармашылық қатынасын қалыптастырудың әр түрлі әдістерін қолданады.			
	3.2. Актерлік шеберлік техникасын қолданады.			
	3.3. Проблемалық имитациялық жағдайларды жасайды.			
	3.4. Оқу-шығармашылық қызметтің әр түрлі формаларын біріктіреді.			
	3.5. Студенттердің мотивациялық саласын дамытады.			
	3.6. Шығармашылық атмосфераны құру үшін барлық құралдарды пайдаланады.			
	3.7. Студенттердің бастамасын ынталандырады.			
	3.8. Студенттерді шығармашылық тапсырмаларды орындауға шақырады.			
	3.9. Сабақтарды сараптамалық талдау үшін студенттердің бақылау топтарын ұйымдастырады.			
4. Оқытудың ақпараттық-оқыту, психологиялық-педагогикалық тәсілдері.	4.1. Жүйелі түрде студенттерге қоғамдық проблемалар туғызады.			
	4.2. Студенттерге теорияның практикамен байланысы үшін сабақтың үзінділерін көрсетеді.			
	Барлығы: 19	9	3	

Педагогтің студенттердің шығармашылығын қалыптастыруға дайындығының нақты жағдайын зерделеу кезінде біз бөлінген деңгейлердің әрқайсысында зерттелетін дайындық белгілерінің пайыздық мазмұнын анықтайтын боламыз: жоғары деңгей - 19 белгі - 100%; жеткілікті деңгей - 13 белгі - 68,4%; төмен деңгей - 2 белгі - 10,5%.

Психологиялық-педагогикалық және әдістемелік пәндерді дәстүрлі зерттеу арқылы педагогикалық жұмыстың құпияларын білу өте қиын және бұл әдіс тиімсіз. Мамандыққа белсенді енуге педагогика бойынша арнайы ұйымдастырылған тақырыптық жұмыстар кешені, атап айтқанда студенттердің эсселерін қорғау ықпал етеді. Осыған байланысты біз екінші курс студенттеріне арналған педагогика бойынша эсселердің шамамен тақырыбын әзірледік.

Болашақ мұғалімдермен тәжірибелік-эксперименттік жұмыс анықтау, қалыптастыру және бақылау эксперименттерін қамтитын үш кезеңде жүргізілді. Экспериментке Оңтүстік Қазақстан мемлекеттік педагогикалық университеттің «Орыс тілі мен әдебиеті» білім беру

бағдарламасының 2-4 курс студенттері қатысты, барлығы 120 болашақ мұғалім қамтылды. Эксперимент барысында 2-4 курс студенттерінің педагогикалық іс-әрекеті талданды.

Анықтаушы кезең. Біз жүргізген 2 - курс студенттерінің анонимді сауалнамасы және олармен әңгімелесуді нақтылау екінші курс студенттерінің 27% - ы таңдауын қате деп танығанын анықтауға мүмкіндік берді. 2 - курс студенттерінің 82% жоғары оқу орнын бітіргеннен кейін өзінің кәсіби қызметін мұғалім мамандығымен байланыстырмайды. 2 - курс студенттерінің 12% - ы кездейсоқ педагогикалық мамандықты таңдаған. Екінші курс студенттерінің көпшілігінде мұғалім мамандығы туралы үстірт түсінік бар. Сауалнама көрсеткендей, студенттер сұрақтарға жауап беруге қиналады. Мысалы: Шығармашылық дегеніміз не? "Педагогикалық шығармашылық" терминін қалай түсінесіз? Шығармашылық тұлғаны қандай критерийлер бойынша анықтайсыз? Жауаптардың анық еместігі және олардың толық еместігі мектептерде жарқын және ерекше мұғалімдер болмағанын көрсетеді. 2 - курстың кейбір студенттерінің жауаптарында мектепте оқу барысында есте қаларлық мұғалімдер - олардың шығармашылық бейімділіктерін дамытатын жеке тұлғалар болмағанын көру таңқаларлық емес еді.

Бітіруші студенттердің әр түрлі педагогикалық мәселелерді шығармашылық, зерттеушілік тұрғыдан шешуге дайындығының әртүрлі деңгейлерін талдай отырып, біз педагогикалық университетте студенттерді шығармашылық іс-әрекетке дайындау жүйесі жоқ, студенттерді педагогикалық шығармашылыққа ұйымдастыру әдістемесі әсіресе нашар дамыған деген қорытындыға келдік.

Студенттердің шығармашылығын қалыптастыру бойынша педагог қызметінің деңгейін анықтау үшін біз ОҚМПУ-ң 20-дан астам оқытушыларының сабақтарын (лекцияларын, семинарлық-практикалық) талдадық. Зерттеу мақсатында біз осы деңгейлерді % арақатынасында анықтадық, студенттердің шығармашылығын қалыптастыру бойынша педагог қызметінің жүйелік-функционалдық моделінен критерийлерді негізге алдық.

Алынған мәліметтерді талдау болашақ мұғалімдерді педагогикалық университетте шығармашылық қызметке даярлау орта деңгейде жүзеге асырылады деген қорытынды жасауға мүмкіндік береді.

Болашақ мұғалімдерді оқу процесінде жиі кездесетін педагогикалық жағдаяттарды шешуге біртіндеп және жүйелі түрде үйрету керек. 2- курс студенттеріне мысал ретінде келесі мазмұндағы имитациялық педагогикалық жағдай қойылды: "Егер сіз үзіліс кезінде екі оқушы партадағы орынға таласқан болса, содан кейін балалар арасында жанжал пайда болса және олардың әрқайсысы берілгісі келмесе, осы проблемалық жағдайды қалай шешесіз. Жүргізілген жазбаша сауалнама көрсеткендей, студенттің 67%-ы бұл жағдайды студенттерге әсер етудің әкімшілік - командалық әдісімен шешсе, 21% - ы ескертулермен, тек 9% - ы стандартты емес, перцептивті әдістермен шешсе, 3% - ы сұраққа жауап беруге қиналды. Бұл ЖОО қабырғасында болашақ мұғалімдерді шығармашылық іс-әрекет арқылы проблемалық жағдайларға қоя отырып, педагогикалық міндеттерді стандартты емес тәсілдермен шешу логикасын бірте-бірте дамытуға және студенттерді болашақ мамандығына сапалы дайындауға болады.

Қалыптастырушы кезең - бұл жобаның жағымды және жағымсыз жақтарын шығармашылық дәптерлерде бағалау. Оқытушы студенттердің шығармашылық жұмыстарын жинақтайды, тексереді және оларға баға қояды. Әрбір сабақта - жүз пайыздық қамту және әр студенттің іс-әрекетін бағалау, бұл оқытушыға семестрдің соңында объективті қорытынды жасауға мүмкіндік береді, бұл бағалар емтиханда түзетуші болып табылады.

Жобаны немесе курстық жұмысты жазу түріндегі зерттеу жұмысы студенттерді, ең алдымен, тәуелсіз кәсіби шығармашылық қызметке дайындауға, болашақ талантты мұғалімдерді анықтауға және оларды педагогикалық эксперименттік шығармашылық зертханаға қосуға көмектеседі.

Жоғары курс студенттерімен "Заманауи мектептегі болашақ мұғалімнің шығармашылық қызметі" атты арнайы курс өткізілді. Біздің арнайы курс 45 сағатқа есептелген, оның ішінде: Дәрістер - 15 сағат, семинарлар— 15 сағат, практикалық сабақтар - 15 сағат. Дәрістерде қазіргі мектептің даму тенденциялары, педагогикалық процесс, педагогикалық шығармашылық туралы ғылыми-теориялық материалдар бар. Семинарлар мұғалімнің мектептегі шығармашылық қызметінің мәселелері бойынша теориялық сұрақтарды пысықтауға арналды. Студенттердің практикалық сабақтары үлгілі сабақтарды, сыныптан тыс сабақтарды әзірлеуге, оқушыларды оқыту мен тәрбиелеудің инновациялық технологияларын пысықтауға бағытталды.

Әдістемелік тұрғыдан семинарларды өткізудің негізі студенттердің баяндамалар, хабарламалар түріндегі жеке және шағын топтық қызметі, жобаларды көпшілік алдында қорғау, студенттердің шығармашылық дәптерлерін пайдалана отырып, сабақтарды талдау болып табылады. Практикалық сабақтарды жүргізудің жетекші түрі студенттік микротоптар, қарсыластар мен рецензенттер болды, олар жаңа, стандартты емес сабақтар мен сыныптан тыс іс-шараларды әзірлеумен; әдебиет тізімдерін, көрнекіліктерді, дидактикалық және үлестірмелі материалдар жиынтығын дайындаумен айналысты. Студенттер орындаған практикалық тапсырмалар шығармашылық дәптерлерде жазылды, онда олардың білімі, іскерліктері мен дағдылары бағаланды және түсіндірілді.

Зерттеудің үшінші кезеңі бастапқыда студенттерді сабақ өткізуге дайындау негізінде құрылды. Біздің қоғамдағы құндылық бағдарларының өзгеруіне байланысты біз сабақтың тәрбиелік сәттеріне және сыныптан тыс жұмыстарға көп көңіл бөлдік. Біздің зерттеулеріміз көрсеткендей, педагогикалық университеттің оқу жоспары бойынша педагогикалық практиканың басталуын күтудің қажеті жоқ, керісінше, екінші курстан бастап студенттерді мектептің практикалық өміріне микро топтармен белсенді түрде тарту керек. Студенттердің алдағы педагогикалық практикасы сәтті өтуі үшін оларға сабақты шамамен талдау үлгілерін алдын-ала беріп, оларды педагогикалық практикаға қойылатын талаптармен таныстыру қажет. Екінші курс студенттерінің микротоптарының алдына қойылған міндет жан-жақты және мағыналы бағалауға дейін азаяды: студент-практиканттың педагогикалық қызметі, оның күшті және әлсіз жақтарын анықтау, сондай-ақ бастапқы педагогикалық тәжірибе жинақтау.

Болашақ мұғалімдерді шығармашылық іс-әрекетке дайындаудың соңғы кезеңі - зерттеу мақсатында мектепте туындайтын жанжалды жағдайларды реттеу үшін делдалдың тиімді іс-қимыл схемасын қолдану. Бұл жұмысқа педагогикалық практикадан өткеннен кейін төртінші курс студенттері енгізілді. Айта кету керек, студенттердің 92% - ы бұл алгоритмді дұрыс және дәл қолданған. Студенттер мектепте туындайтын жанжалды жағдайларды шешуде тұйықталмады, бірақ көшеде ата-аналар, ересектер мен балалар арасында туындайтын жанжалдарды шешу үшін осы әдісті сәтті қолданды. Екі жағдайда "отбасылық байланыстар сақталды".

Ең позитивті, ерекше және талантты студенттер Шымкент қаласындағы №38 және №1 орта мектептер базасындағы педагогикалық эксперименттік шығармашылық зертханаға өз еркімен және ынтымақтастықпен қатысты. Біз мектептің оқу-тәрбие үдерісін айтарлықтай жақсартуға мүмкіндік беретін оқытудың түрлі әдістерін, тәсілдері мен құралдарын апробацияладық. Әр түрлі стандартты емес сабақтар студент тәжірибесіне кеңінен енгізілді: пікірталас-сабақ, дөңгелек үстел - сабақ, кіріктірілген сабақтар, сот-сабақтар, КВН-сабақтар, "Ғажайып алаңы", "Не? Қайда? Қашан?" және т. б. Студенттер сабақтарда миға шабуыл, топтық жұмыс, мозаика, шешімдер ағашы, аквариум, кейс, пресс әдісі сияқты әдістерді қолданды.

Эксперимент барысында студенттердің 62% - ы уақытқа сәйкес келмейтіні белгілі болды, кейде сабақта ойын сәттерін өткізу кезінде олар оқушылардың "соңынан еріп отырды", яғни олармен либералды қарым-қатынаста болды. Студенттердің 48% - ында оқушының жас және психологиялық ерекшеліктерін жеке-жеке зерделеудің жүйесі болмады. Студенттердің 87% - ы өз оқушыларында педагогикалық процестің тең құқылы қатысушыларын көрді.

Бақылау кезеңі. Студенттердің шығармашылық іс-әрекетке дайындық деңгейінің қалыптасуын тексеру бұрын сипатталған көрсеткіштерді, критерийлер мен әдістерді ескере отырып, жүргізілді. Зерттелетін дайындықтың өсу динамикасын анық байқауға болады (2-кесте).

Кесте 2. Студенттердің шығармашылық іс-әрекетке дайындығының өсу динамикасы

№	Зерттелетін курстар	Дайындық деңгейі			
		Интуитивті	Репродуктивті	Репродуктивті-шығармашылық	Шығармашылық
.	II	18,4%	72%	8,2%	1,4%
.	III	20,5%	71,5%	6,2%	1,8%
.	IV бақылау	21,8%	56,6%	17,4%	4,2%
.	IV эксперим.	22%	51%	21,4%	5,6%

1. Шығармашылыққа дайындықтың интуитивті деңгейі. Ол 22% студент-түлектерге тән. Олар келесі педагогикалық дағдыларды игерумен сипатталады: өз сөйлеуін бақылау, өз ойларын дәйекті түрде жеткізу, сұхбаттасушыны тыңдау және т.б., сонымен қатар, олар көбінесе жағдайдың педагогикалық мағынасын көрмейді, негізінен интуитивті әрекет етеді, өз әрекеттерін қалай түсіндіруді білмейді.

2. Репродуктивті. Түлектердің 51%-ы осы деңгейге ие. Олар белгілі анықтамаларды, ережелерді қайталайды, кеңесті қажет етеді және олардың әрекеттері бұл шектерден асып кетпейді.

3. Студент-бітірушілердің 21,4%-ының репродуктивті-шығармашылық дайындық деңгейі бар. Бұл топтың ерекшеліктері - олар ғылыми-педагогикалық білім, дағдылар жүйесін қалыптастырады. Олар негізінен сабақтың үлгі сызбаларына сәйкес оқытумен сәтті айналысады. Алайда, сабақта педагогикалық жағдаяттар туындаған кезде, олар дұрыс шешім қабылдауды білмейді. Олардың оқу процесін диагностикалау қабілеті жеткіліксіз дамыған.

4. Шығармашылық деңгейі 5,6% студент-түлектерде байқалады. Бұл негізінен өз пәні бойынша жеткілікті білім деңгейі бар, табиғи мұғалімдік қасиеттерге ие, оқушыларға деген ғылыми-практикалық көзқарасы бар, оқушылармен ынтымақтастық орнатуға деген ұмтылыс бар студенттер. 2-кестенің көрсеткіштерін талдай отырып, студенттердің шығармашылық іс-әрекетке дайындығының репродуктивті (51 %) және репродуктивті-шығармашылық (21,4 %) деңгейлерін жеткілікті деңгейге жатқызу керек деп санаймыз, өйткені зерттелген түлектердің 72,4% - ында жалпы осы деңгейлердің жиынтығы бар. Интуитивті (22 %) дайындық деңгейі жеткіліксіз деп санауға болады, ал шығармашылық (5,6%) өте жақсы деп саналады. Сондықтан оған педагогикалық ЖОО-дағы оқу-тәрбие жұмысының ұйымдастырылуы мен мазмұны бағытталуы керек.

Кестеден студенттердің шығармашылық іс-әрекетке дайындығын қалыптастыру үшін арнайы кафедралармен жүйелі, мақсатты және нәтижелі жұмыс жүргізу қажет екенін көруге болады. Шығармашылық дәптерлер ерекше маңызды; студенттердің екінші курс студенттерінің студент-практиканттардан сабақтарға қатысуы; олардың практикасына мектеп

оқушыларын оқыту мен тәрбиелеудің инновациялық технологияларын енгізу, бұл біз оқып жатқан дайындық серпінінде өсім береді.

Бұл кесте болашақ мұғалімдермен тәжірибелік-эксперименттік жұмыс процесінде репродуктивті-шығармашылық (8,2% - дан 21,4% - ға дейін) және шығармашылық іс-әрекет сипаты (1,4% - дан 5,6% - ға дейін) сияқты қасиеттерді қалыптастыру үшін маңызды болып табылатындығын көрсетеді. Сондай-ақ, кестеден болашақ мұғалімдердің репродуктивті сипаты айтарлықтай төмендегені байқалады: екінші курста 72% - дан бітіру курсына 51% - ға дейін.

Біз педагогикалық шығармашылыққа ЖОО-дағы оқу-тәрбие үдерісінен алыс емес, ЖОО оқытушыларының кезең-кезеңімен, мақсатты және бірлескен қызметі ретінде жаңа көзқараспен қарауға тырыстық. Сонымен қатар, біз болашақ мұғалімдердің педагогикалық шығармашылығын қалыптастыру педагогикалық университеттің қабырғасында жүзеге асырылуы керек деп ойлаймыз.

Болашақ мұғалімдердің мектептегі шығармашылық іс-әрекетке даярлығын қалыптастыру мәселелерін зерттей, талдай отырып, біз төмендегідей жетекші идеяны анықтадық: теориялық білімнің таралуы идеясы; білім алушылармен оқуға ынтымақтастық идеясы; оза оқыту идеясы; мәжбүрлеусіз оқу идеясы; білім алушылардың оқыту мен тәрбиелеудегі жағымды қасиеттеріне сүйену идеясы; қиын мақсат идеясы; жүйелі оқыту идеясы; проблемалық оқыту идеясы; ынтымақтастық идеясы және баланың жеке басын құрметтеу идеясы.

Жоғарыда айтылғандарға сүйене отырып, болашақ мұғалімдердің шығармашылық іс-әрекетке дайындығын қалыптастыру бойынша біз ұсынған әдістеме тиімді деп қорытынды жасауға болады.

Қорытынды. Егер ЖОО-ның оқу-тәрбие процесінде кәсіби педагогикалық мәселелерді шешудің педагогикалық теориясын, әдістері мен тәсілдерін игеруді көрсететін дайындық кезең-кезеңмен қамтамасыз етілсе, болашақ мұғалімдердің шығармашылық қызметке даярлығын қалыптастыру сәтті болатындығы анықталды. Сонда ғана оқу процесін жаңа әдістермен және құралдармен ұйымдастыруға, оқушылардың өнімді қызметіне стандартты емес тәсілдерді енгізуге мүмкіндік жасалады.

1.Болашақ мұғалімдердің мектептегі шығармашылық іс-әрекетке дайындығын қалыптастыруды педагогикалық шығармашылықтың қажетті тәсілдерін меңгеру және мұғалімнің іс-әрекетінің объектісіне ЖОО оқу-тәрбие процесінің бағытын ескере отырып құрған жөн.

2.Педагогикалық университеттегі оқу-тәрбие жұмысының мазмұны, ұйымдастырушылық формалары, әдістері, құралдары мен әдістері студенттердің шығармашылық қасиеттерін дамытуға бағытталуы керек.

3.Педагогика, психология және оқыту әдістемесі курстарында шығармашылық тапсырмалар жүйесі қарастырылуы керек.

4.Мұғалімнің қызметін талдаудың инновациялық нормативтік әдістемесін студенттің тәжірибесіне енгізу олардың табысты шығармашылық қызметі үшін өте қажет.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Философский словарь [Текст]. - Москва, 2015.- 360 с.
2. Никандров Н.Д., Кан-Калик В.А. Подготовка будущего учителя к педагогическому творчеству: учебное пособие. - Москва, 1987. – 150 с.
3. Ешенкулова Е., Успабаева А., Абдигапбарова У., Рысбаева А., Рысбаева Г., Алмас Д. (2022 г.). Развитие духовного и творческого потенциала будущих учителей в системе школы-вуза // Кипрский журнал образовательных наук, 17 (4), 1347-1358. <https://doi.org/10.18844/cjes.v17i4.7158>
4. Загвязинский В. И. Педагогическое творчество учителя: учебное пособие. – Москва: Педагогика, 1987. – 160 с.

5. Львова Ю. Л. Творческая лаборатория учителя: учебное пособие. – Москва: Просвещение, 1985. - 158 с.
6. Шадриков В. Н. Инициатива и творчество учителей решающая сила реформы // Народное образование. - 1987.- №4. - С. 13 - 16.
7. Белозерцев Е. П. Подготовка учителя в условиях перестройки: учебное пособие. – Москва: Педагогика, 2009. – 208 с.
8. Бегалиева С. Б. О современных педагогических технологиях и их роль в формировании творческой активности будущих учителей: учебное пособие. – Алматы, 2008. - С. 83-86
9. Mussabekova Gulnar, Auyezov Batyrkhan, Tasova Asel, Sultanbekova, Zhaudir and others. Formation of readiness of future teachers to creative activity in school // Opción, Año 34, No. 85-2 (2018): 569-599 ISSN 1012-1587 / ISSNe : 2477-9385
10. Mussabekova Gulnar, Chakanova Selime, Boranbayeva Aktolkyn, Utebayeva Aliya, Kazybaeva Kenzhegul, Alshynbaev Kulalbek. Structural conceptual model of forming readiness for innovative activity of future teachers in general education school// Opción, Año 33, No. 85 (2018): p. 217-240 . ISSN 10217-2401587/ISSNe: 2477-9385.

References

1. Filosofskij slovar'. – Moscow, 2015 .- 360 p.
2. Nikandrov N. D., Kan-Kalik V.A. Podgotovka budushhego uchitelja k pedagogicheskomu tvorchestvu: uchebnoe posobie. – Moscow, 1987. - 150 p.
3. Yeshenkulova E., Uspabayeva A., Abdigapbarova U., Rysbayeva A., Rysbayeva G., & Gaukhar D. (2022). Development of the spiritual and creative potential of future teachers in the school-university system//Cypriot Journal of Educational Sciences, 17(4), 1347–1358. <https://doi.org/10.18844/cjes.v17i4.7158>
4. Zagvjazinskij V. I. Pedagogicheskoe tvorchestvo uchitelja : uchebnoe posobie. – Moscow : Pedagogika, 1987. - 160 p.
5. L'vova Ju. L. Tvorcheskaja laboratorija uchitelja: uchebnoe posobie. – Moscow: Prosveshhenie, 1985. - 158 p.
6. Shadrikov V. N. Iniciativa i tvorchestvo uchitelej reshajushhaja sila reformy // Narodnoe obrazovanie. - 1987. - №4. - P. 13-16.
7. Belozercev E. P. Podgotovka uchitelja v uslovijah perestrojki : uchebnoe posobie. – Moscow: Pedagogika, 2009. - 208 p.
8. Begaliev, S. B. O sovremennyh pedagogicheskikh tehnologijah i ih rol' v formirovanii tvorcheskoy aktivnosti budushhih uchitelej : uchebnoe posobie. - Almaty, 2008. - P. 83-86
9. Mussabekova Gulnar, Auyezov Batyrkhan, Tasova Asel, Sultanbekova Zhaudir and others. Formation of readiness of future teachers to creative activity in school // Opción, Año 34, No. 85-2 (2018) : 569-599 ISSN 1012-1587 / ISSNe : 2477-9385
10. Mussabekova Gulnar, Chakanova Selime, Boranbayeva Aktolkyn, Utebayeva Aliya, Kazybaeva Kenzhegul, Alshynbaev Kulalbek. Structural conceptual model of forming readiness for innovative activity of future teachers in general education school// Opción, Año 33, No. 85 (2018): p. 217-240 . ISSN 10217-2401587/ISSNe: 2477-9385.

Preparing future teachers for creative activities at school

MUSSABEKOVA G.- doctor of Pedagogical Sciences, Professor, South Kazakhstan State Pedagogical University, Shymkent, Kazakhstan, ORCID- <https://orcid.org/0000-0002-3727-7682> e-mail: gulnar.hanum22@mail.ru

Abstract. We are talking about the relationship of scientific and theoretical knowledge acquired by students in the process of studying at a pedagogical university in various disciplines, but little has been written about the creative interaction of a teacher with students in the course of their professional activities. The article analyzes the works of domestic and foreign scientists on the issue under consideration. In addition, a system-functional model of the teacher's

activity in the formation of students' creative abilities is presented. Criteria, indicators, levels of formation of creative abilities of students are given. In the practical part, the methodology for the formation of students' creative abilities is presented. This model assumes further improvement and independent development of personal and professional competencies of future teachers. The elective course "Creative activity of a future teacher in a modern school" is offered to senior students. The elective course is designed for 45 hours, of which: lectures - 15 hours, seminars - 15 hours, practical classes - 15 hours. It should be noted that the problem of forming the readiness of future teachers for creative activity at school has not yet been sufficiently studied. Thus, the analysis of the educational process in pedagogical universities allows us to conclude that this issue has not been given due attention. The purpose of the article is to determine the level of preparation of future teachers for creative activity at school and to ensure its implementation by the author's methodology.

Keywords: creativity, creative activity, future teacher, creative activity, preparation for creative activity..

Подготовка будущих учителей к творческой деятельности в школе

МУСАБЕКОВА Г.Т.- д.п.н., профессор, Южно-Казахстанский государственный педагогический университет, Шымкент/Казахстан, ORCID:<https://orcid.org/0000-0002-3727-7682>, e-mail:gulnar.hanum22@mail.ru

Аннотация. Речь идет о взаимосвязи научно-теоретических знаний, полученных студентами в процессе обучения в педагогическом вузе по различным дисциплинам, но мало что написано о творческом взаимодействии преподавателя со студентами в процессе их профессиональной деятельности. В статье проанализированы труды отечественных и зарубежных ученых по рассматриваемому вопросу. Кроме того, представлена системно-функциональная модель деятельности преподавателя в формировании творческих способностей учащихся. Даны критерии, показатели, уровни формирования творческих способностей студентов. В практической части представлена методика формирования творческих способностей студентов. Данная модель предполагает дальнейшее совершенствование и самостоятельное развитие личностных и профессиональных компетенций будущих учителей. Студентам старших курсов предложен элективный курс "Творческая деятельность будущего учителя в современной школе". Элективный курс рассчитан на 45 часов, из них: лекции - 15 часов, семинары— 15 часов, практические занятия - 15 часов. Следует отметить, что проблема формирования готовности будущих учителей к творческой деятельности в школе еще недостаточно изучена. Таким образом, анализ учебного процесса в педагогических вузах позволяет сделать вывод о том, что этому вопросу не уделялось должного внимания. Цель статьи - определить уровень подготовки будущих учителей к творческой деятельности в школе и обеспечить ее выполнение авторской методикой.

Ключевые слова: творчество, творческая активность, будущий учитель, творческая деятельность, подготовка к творческой деятельности.

УДК 372.851
ГРНТИ 14.35.09

<https://vestnik.oqmpu.kz/kk>

ОРГАНИЗАЦИЯ ПРОЕКТНЫХ РАБОТ ДЛЯ УЧАЩИХСЯ В ОБУЧЕНИИ ЭЛЕМЕНТОВ ТЕОРИИ РЯДОВ

ИБРАГИМОВ Р.- д.п.н., доцент, Южно-Казахстанский государственный педагогический университет, Шымкент/Казахстан, ORCID:<http://orcid.org/0000-0002-2423-806x> e-mail: raskul1953@mail.ru

ТУРАПОВА С.- магистрант, Южно-Казахстанский государственный педагогический университет, Шымкент, Казахстан, ORCID-<http://orcid.org/0009-0003-4766-1498> e-mail: savyoraturapova01@gmail.ru

Аннотация. В данной статье рассматриваются педагогические особенности организации проектной работы учеников при обучении элементам теории рядов в школе. Представлено содержание проектной работы учащихся и методические указания по ее реализации в обучении математике в общеобразовательной школе.

Выделены виды проектных работ учеников, задачи и этапы их выполнения. Обучение элементам теории рядов методом проектирования представляет собой систему обучения, отвечающую требованиям современной системы кредитного образования и способную отвечать поставленным задачам с точки зрения современности. В статье определены особенности понятий «метод проектов», «метод проектирования», «использование метода проектирования на уроке» и проектный метод обучения. Пределов нахождения суммы арифметической прогрессии. Применение метода проектирования включает комплекс различных методов, побуждающих учащихся к поиску и исследованию, особенности оформления специальных проектных работ (задач), ставящих